

Лариса Мініч
Острог (Україна)

МОВНА КАРТИНА СВІТУ В ПОЕЗІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Термін «картина світу», започаткований у фізиці наприкінці XIX – початку XX століття у працях Планка, Резерфорда, Бора, Ейнштейна та інших, активується в різних наукових дослідженнях, де, зокрема, йдеться про соціальну, біологічну, лінгвістичну та інші картини світу.

Із 60-х років XX століття трактування картини світу розглядали в контексті семіотики під час вивчення первинних моделюючих систем (мови) і вторинних (міфу, релігії, фольклору, поезії, прози, кіно, живопису, архітектури і т. ін.). Культуру за такого підходу трактують як «неспадкову пам'ять колективу» і головне завдання її – структурна організація навколишнього світу, що відображено в моделі світу.

У своїй доповіді ми використовуємо термін «мовна картина світу» в її традиційному розумінні, як вираженої за допомогою різних мовних засобів, системно впорядкованої моделі знаків, що містять інформацію про світ, керуючись розумінням «мовної картини світу» як своєрідним світобаченням через призму мови. Загальнолюдської мовної картини світу, як такої, не існує, вона складається зі складових її національних мовних картин світу, тобто мова – це культурний код нації. Найяскравіше національний характер народу відображено в лексичному складі мови, що зумовлено національно-культурною функцією мови: «поряд із загальними елементами суспільно-історичного досвіду є елементи, властиві певній національній культурі, тобто мова відображає і закріплює реалії, абстрактні поняття та ін., засвоені історичним досвідом народу, і які зобов'язані своїм існуванням специфічним умовам трудового, суспільного, культурного життя цього народу».

Відбиваючи традиції художнього пізнання дійсності й сучасні творчі пошуки в поезії, *індивідуально-авторська мовна картина світу* акумулює естетичні цінності й наочно демонструє розвиток мови в естетичному напрямі. Незважаючи на наявність низки узагальнених образів, здебільшого символічного наповнення, художнє мовлення має індивідуальний характер і становить науково-пізнавальний інтерес передусім на рівні ідіостилю.

Мовна картина світу поетичної творчості представників української діаспори має багаторівневу структуру. На першому рівні вона реалізується через систему побутових уявлень. Другий рівень характеризується аналітико-синтетичним проникненням у суть позначуваних фактів, подій, явищ. На третьому рівні здійснюється функціонально-прагматичний вихід найменувань у дискурс, специфіка якого передбачає модель світу, що категоризує не тільки фізичний світ, а й інтелектуальний, духовний, соціальний потенціал індивіда, а також цінності, створені людиною. Інтерпретація мовної картини світу передбачає багатоплановість аналізу, який повинен урахувати концептуальний підхід, способи номінації мовного знака, систему найменувань у мові, її тезаурусі.

Інформація про світ, яка існує завдяки життєвому досвіду, зберігається в пам'яті людини не в хаотичному безладі, а у вигляді різноманітних мисленневих образів. Терміном, який пояснює одиниці ментального та психічного ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання та досвід людини, є концепт. Мовна картина світу – це концептосфера мови в когнітивних термінах, сформована шляхом взаємодії двох типів простору – семантичного, що репрезентований системним значенням слів, та дискурсивного, представленого системними операторами, які оформляють типи соціальної взаємодії. Мовна картина світу – це вербалізована система матриць, у якій відображено національний спосіб бачення світу, який формує та визначає національний характер. Без знань цієї системи матриць національної свідомості важко зрозуміти те, що становить національну культуру, зокрема етнічні, ціннісні пріоритети, систему образності, систему асоціативного мислення.

В основі мовної картини світу людини лежить її індивідуальний когнітивний простір, тобто певним чином структурована сукупність знань та уявлень окремої особистості. Кожній людині властивий індивідуальний когнітивний простір, набір колективних когнітивних просторів та когнітивна база того національно-лінгвокультурного суспільства, членом якого є мовна особистість.

Когнітивний простір, вербалізований у мовній картині поетів української діаспори, кваліфікуємо як синергетичний напрям самоорганізованої системи, нелінійного та нестійкого процесу.

Таким чином, питання про мовну картину світу та її зв'язок із духовним життям людини на домовному, логіко – концептуальному рівнях має не лише лінгвістичне значення, але і є питанням про ментальність сучасного українця та інтелектуальний і морально – етичний розвиток нації. мовна картина світу відображає весь спектр внутрішньої сутності людини, будучи одночасно результатом безперервної лінгвокреативної діяльності людства.

Список основних джерел та літератури:

1. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти / О.Л. Бессонова. – Донецьк : ДонНУ, 2002.
2. Булаховський Л.А. Виникнення і розвиток літературних мов // Булаховський Л.А. Вибр. твори. В 5-ти т. – К. : Наук, думка, 1975. – Т. 1.
3. Воркачев С.Г. Лингвоконцептология и межкультурная коммуникация: источники и цели / С.Г. Воркачев // Филологические науки. – 2005. – Вып. 4.
4. Голубовська І.О. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичного вивчення // Наукова спадщина професора С.В. Семчинського і сучасна філологія: Зб. наук. праць: У 2 ч. / Упоряд. В.Ф. Чемес. – К. : 2001. – Ч. 1.
5. Жайворонок В.В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення / В.В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – № 32.
6. Калашник В.С. Мова поезії і картина світу / В.С. Калашник // Лінгвістичні дослідження : [збірник наукових праць / за заг. ред. проф. Л. А.Лисиченко]. – Харків, 2003. – Вип. 10.
7. Лисиченко Л.А. Художній простір у мовній картині світу поетичного твору / Л.А. Лисиченко // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць. – Харків, 1997. – Вип. 3.